

ЗБОРНИК РАДОВА:

ПРВА МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА
SMARTART – УМЕТНОСТ И НАУКА У ПРИМЕНИ
Од инспирације до интеракције

PROCEEDINGS:

FIRST INTERNATIONAL CONFERENCE
SMARTART – ART AND SCIENCE APPLIED
From Inspiration to Interaction

ЗБОРНИК РАДОВА:
ПРВА МЕЂУНАРОДНА
КОНФЕРЕНЦИЈА
SMARTART – УМЕТНОСТ
И НАУКА У ПРИМЕНИ
Од инспирације до интеракције

PROCEEDINGS:
FIRST INTERNATIONAL
CONFERENCE
SMARTART – ART
AND SCIENCE APPLIED
From Inspiration to Interaction

ЗБОРНИК РАДОВА:

ПРВА МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА
SMARTART – УМЕТНОСТ И НАУКА У ПРИМЕНИ
„Од инспирације до интеракције”

ИЗДАВАЧ

Универзитет уметности у Београду
Факултет примењених уметности
Краља Петра 4, Београд, Србија

ЗА ИЗДАВАЧА

Горан Чпајак
декан Факултета примењених уметности, Универзитет уметности у Београду

УРЕДНИК

др Милан Просен
Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Србија

КОУРЕДНИК

др Слободан Мишић
Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Србија

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

мр Оливера Батајић Сретеновић
Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

мр Нинослава Вићентић
Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Александар Вулетић
Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Захари Ганчев
Национална академија уметности, Софија, Бугарска

др Драган Дамјановић
Свеучилиште у Загребу, Филозофски факултет, Загреб, Хрватска

др Љиљана Дамјановић Василић
Универзитет у Београду, Факултет за физичку хемију, Београд, Србија

др Ирена Живковић
Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Влатко Илић
Универзитет уметности у Београду, Факултет драмских уметности, Београд, Србија

мср Мина Јовић
Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Бојан Јокић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др ум Љубица Јоцић Кнежевић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Армен Казарјан

Државни институт за теорију и историју архитектуре и урбанизма, Државни институт за студије уметности, Руска академија за архитектуру и грађевинарство, Руска академија уметности, Москва, Руска Федерација, Јерменске академије наука и уметности, Јереван, Јерменија

др Весна Круљац

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

мр Тијана Лазић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Марија Обрадовић

Универзитет у Београду, Грађевински факултет, Београд, Србија

др Маријана Пауновић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Петер Пург

Универзитет у Новој Горици, Факултет за уметност, Нова Горица, Словенија

др Алан Сигел

Мађарски универзитет лепих уметности, Департман за интермедију, Будимпешта, Мађарска

мр Оливера Стојадиновић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Оливер Тошковић

Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд, Србија

др Јиржи Турек

Карлов универзитет, Факултет за хуманистичке науке, Праг, Чешка Република

др Александра Хола

Факултет за конзервацију и рестаурацију уметничких дела, Краков, Пољска

СЕКРЕТАР

мср Катарина Милосављевић

Народни музеј, Београд, Србија

РЕЦЕНЗЕНТИ

др Ђорђе Алфиревић

Студио Алфиревић, Београд, Србија

др Ковиљка Асановић

Универзитет у Београду, Технолошко-металуршки факултет, Београд, Србија

др Јелена Атанасијевић

Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, Србија

мр Оливера Батајић Сретеновић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Тијана Борић

Универзитет у Нишу, Факултет уметности, Ниш, Србија

др Игор Борозан

Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд, Србија

арх. Биљана Бранковић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Драган Булатовић

Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд, Србија

Борут Вилд

Факултет за медије и комуникације, Београд, Београд, Србија

др Јелена Вујић

Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Београд, Србија

др Александар Вулетих

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Милена Георгиева

Бугарска академија наука, Институт за студије уметности, Софија, Бугарска

др Љиљана Дамјановић

Универзитет у Београду, Факултет за физичку хемију, Србија

др Мирјана Даничић

Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Београд, Србија

др Данијела Димковић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Милена Драгићевић Шеших

Универзитет уметности у Београду, Факултет драмских уметности, Београд, Србија

др Јелена Ердељан

Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд, Србија

др Ирена Живковић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Влатко Илић

Универзитет уметности у Београду, Факултет драмских уметности, Београд, Србија

др Зорана Јели

Универзитет у Београду, Машински факултет, Београд, Србија

др Катарина Јевтић Новаковић

Висока грађевинско-геодетска школа у Београду, Београд, Србија

мср Мина Јовић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

Милош Јовић

Природњачки музеј, Београд, Србија

др Мирјана Костић

Универзитет у Београду, Технолошко-металуршки факултет, Београд, Србија

Предраг Крстић

Универзитет у Београду, Институт за филозофију и друштвену теорију, Београд, Србија

др Весна Круљац

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Ирена Кулетин Ђулафић

Универзитет у Београду, Архитектонски факултет, Србија

мр Тијана Лазић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Доминик Ленгел

Бранденбуршки технички универзитет у Котбусу, Сенфтенберг, Немачка

мр Тања Манојловић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Ивана Марцикић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Слободан Мишић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

Ненад Никитовић

Народни музеј, Београд, Србија

др Оливера Нинчић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Марија Обрадовић

Универзитет у Београду, Грађевински факултет, Београд, Србија

др Ратко Обрадовић

Универзитет у Новом Саду, Факултет техничких наука, Нови Сад, Србија

др Марина Павловић

Завод за заштиту споменика културе града Београда, Београд, Србија

др Маријана Пауновић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Милан Попадић

Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд, Србија

мр Бојана Поповић

Музеј примењене уметности, Београд, Србија

др Драган Проле

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Нови Сад, Србија

др Милан Просен

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Владана Путник Прица

Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд, Србија

мр Радомир Самарџић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Србија

др Јелица Стевановић

Музеј позоришне уметности, Београд, Србија

др Иван Стевовић

Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд, Србија

др Ирина Суботић

Универзитет у Новом Саду, Факултет техничких наука, Београд, Србија

др Јиржи Турек

Карлов универзитет, Факултет за хуманистичке науке, Праг, Чешка Република

др Ениса Успенски

Универзитет уметности у Београду, Факултет драмских уметности, Београд, Србија

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР КОНФЕРЕНЦИЈЕ

мр Оливера Батајић Сретеновић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

мр Нинослава Вићентић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Александар Вулетић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Ирена Живковић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Бојан Јокић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

мр Мина Јовић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др ум. Љубица Јоцић Кнежевић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Весна Круљац

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

мр Тијана Лазић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

Милан Марић

Српска академија наука и уметности, Београд, Србија

мр Катарина Милосављевић

Народни музеј, Београд, Србија

арх. Бранислав Митровић

Српска академија наука и уметности, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет, Београд, Србија

др Слободан Мишић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Маријана Пауновић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

мр Милица Перић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Милан Просен

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

мр Оливера Стојадиновић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

НАУЧНИ ОДБОР

др Јелена Атанасијевић

Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет, Београд, Србија

др Биљана Бабић

Универзитет у Београду, Институт за физику, Београд, Србија

мср Емануел Бреон

Музеј француских споменика, Париз, Француска

др Алина Владимировна Венкова

Херцен педагошки државни универзитет Русије, Одељење историје и теорије културе, Санкт Петербург, Руска Федерација

др Алберт Вилтше

Технички универзитет у Грацу, Архитектонски факултет, Грац, Аустрија

др Јелена Вујић

Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Београд, Србија

др Феђа Вукић

Свеучилиште у Загребу, Архитектонски факултет, Студиј дизајна, Загреб, Хрватска

др Александар Вулетих

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Милена Георгиева

Бугарска академија наука, Институт за студије уметности, БАС, Софија, Бугарска

др Љиљана Дамјановић Василић

Универзитет у Београду, Факултет за физичку хемију, Београд, Србија

др Драган Дамјановић

Свеучилиште у Загребу, Филозофски факултет, Загреб, Хрватска

др Владан Десница

Свеучилиште у Загребу, Академија ликовних умјетности, Загреб, Хрватска

др Никола Ђурек

Свеучилиште у Сплиту, Умјетничка академија, Сплит, Хрватска

др Анет Ђуровић

Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Београд, Србија

др Ирена Живковић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Влатко Илић

Универзитет уметности у Београду, Факултет драмских уметности, Београд, Србија

др Радица Јанчић-Хајнеман,

Универзитет у Београду, Технолошко-металуршки факултет, Београд, Србија

др Катарина Јевтић Новаковић

Висока грађевинско-геодетска школа у Београду, Београд, Србија

др Александра Јовићевић

Универзитет Сапиенца, Факултет за књижевност и филозофију, Рим, Италија

др Бојан Јокић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Армен Казарјан

Државни институт за теорију и историју архитектуре и урбанизам, Државни институт за студије уметности, Руска академија за архитектуру и грађевинарство, Руска академија уметности, Москва, Русија, Јерменска академија наука, Јереван, Јерменија

др Меи Кикумото

Градски центар за керамички дизајн, Тајими, Јапан

др Рудолф Клајн

Универзитет Сент Иштван, Факултет за архитектуру Миклош Ибл, Будимпешта, Мађарска

др Љиљана Колешник

Институт за повијест уметности, Загреб, Хрватска

др Мирјана Костић

Универзитет у Београду, Технолошко-металуршки факултет, Београд, Србија

др Владимир С. Костић

Српска академија наука и уметности, Београд, Србија

др Агнес Криса

Универзитет у Келну, Институт за славистику, Келн, Немачка

др Весна Круљац

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Даниел Лордик

Технички универзитет у Дрездену, Дрезден, Немачка

др Ивана Марцикић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Слободан Мишић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

арх. Бранислав Митровић

Српска академија наука и уметности, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет, Београд, Србија

др Марија Обрадовић

Универзитет у Београду, Грађевински факултет, Београд, Србија

др Ратко Обрадовић

Универзитет у Новом Саду, Факултет техничких наука, Нови Сад, Србија

др Елиезер Папо

Универзитет у Негеву Бен Гурион, Негев, Израел

др Маријана Пауновић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Милан Попадић

Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд, Србија

мр Бојана Поповић

Музеј примењених уметности у Београду, Београд, Србија

др Милан Просен

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Петер Пург

Универзитет у Новој Горици, Факултет за уметност, Нова Горица, Словенија

др Весна Радојевић

Универзитет у Београду, Технолошко металуршки факултет, Београд, Србија

др Саболш Киш Пал

Мађарски универзитет лепих уметности, Департман за интермедију, Будимпешта, Мађарска

др Алан Сигел

Мађарски универзитет лепих уметности, Департман за интермедију, Будимпешта, Мађарска

др Милена Ставрић

Технички универзитет у Грацу, Архитектонски факултет, Грац, Аустрија

др Екатерина Станиукович-Денисова

Државни универзитет у Санкт Петербургу, Санкт Петербург, Руска Федерација

др Ирина Суботић

Универзитет у Новом Саду, Факултет техничких наука, Нови Сад, Србија

др Мирјана Теофановић

Музеј примењених уметности, Београд, Србија

др Миланка Тодић

Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд, Србија

др Еичи Тосаки

Универзитет у Мелбурну, Монаш универзитет за филозофију, Мелбурн, Аустралија

др Оливер Тошковић

Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Одељење за психологију, Београд, Србија

др Јиржи Турек

Карлов универзитет, Факултет за хуманистичке науке, Праг, Чешка Република

др Александра Хола

Ликовна академија Јан Матејко, Факултет за конзервацију и рестаурацију уметничких дела,
Краков, Пољска

Рејчел Черч

Музеј Викторије и Алберта, Лондон, Уједињено Краљевство

- 13 РЕЧ УРЕДНИКА
15 EDITOR'S NOTE
- 19 I ИСТОРИЈА И ТЕОРИЈА ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ
I HISTORY AND THEORY OF APPLIED ARTS
- 21 DECORATED FLAT SURFACES AND THE INVENTION OF DESIGN IN ARMENIAN
ARCHITECTURE OF THE BAGRATIDS ERA
Armen Yu. KAZARYAN
УКРАШЕНЕ РАВНЕ ПОВРШИНЕ И ИЗУМ ДИЗАЈНА У ЈЕРМЕНСКОЈ
АРХИТЕКТУРИ У ДОБА БАГРАТИДА
Армен Ј. КАЗАРЈАН
- 33 DEFINING A STYLE: APPLIED ART AND ARCHITECTURAL
DESIGN IN THE SERBIAN ARCHITECTURE
Milan I. PROSEN
ДЕФИНИСАЊЕ СТИЛА: ПРИМЕЊЕНА УМЕТНОСТ
И АРХИТЕКТОНСКИ ДИЗАЈН У СРПСКОМ ГРАДИТЕЉСТВУ
Милан И. ПРОСЕН
- 56 ORIENTALISM AND INTERIOR DESIGN IN BELGRADE (1918–1941)
Vladana B. PUTNIK PRICA
ОРИЈЕНТАЛИЗАМ И ДИЗАЈН ЕНТЕРИЈЕРА У БЕОГРАДУ (1918–1941)
Владана Б. ПУТНИК ПРИЦА
- 67 КУЋА СНОВА: НАДРЕАЛИЗАМ У ЕНТЕРИЈЕРУ – МУЗЕЈСКА ПОСТАВКА
У ПОРОДИЧНОЈ КУЋИ МИЛЕНЕ ПАВЛОВИЋ БАРИЛИ У ПОЖАРЕВЦУ
Ана Н. ВУКОВИЋ
A HOUSE OF DREAMS: SURREALISM IN INTERIOR DESIGN – A MUSEUM
SETTING IN THE FAMILY HOUSE OF MILENA PAVLOVIC BARILLI IN POZAREVAC
Ana N. VUKOVIĆ
- 76 TRADITION AND MODERNITY: APPLIED ARTS GENERAL EXHIBITIONS
AT “RAKOVSKI” 125 GALLERY (1955 – 1972)
Natasha M. NOEVA
ТРАДИЦИЈА И МОДЕРНОСТ: ОПШТЕ ИЗЛОЖБЕ ПРИМЕЊЕНЕ
УМЕТНОСТИ У ГАЛЕРИЈИ „РАКОВСКИ“ 125 (1955–1972)
Наташа М. НОЕВА
- 87 СВАКОДНЕВНА ЕСТЕТИКА У АРХИТЕКТУРИ И ПРИМЕЊЕНИМ УМЕТНОСТИМА
Ирена И. КУЛЕТИН ЋУЛАФИЋ
EVERYDAY AESTHETICS IN ARCHITECTURE AND APPLIED ARTS
Irena I. KULETIN ĆULAFIĆ
- 107 ЕНЦИКЛОПЕДИЈЕ НА ПОРЦЕЛАНУ
Биљана С. ЦРВЕНКОВИЋ

ENCYCLOPEDIAS ON PORCELAIN

Biljana S. CRVENKOVIĆ

- 123 **A NEW UNDERSTANDING OF THE NATIONAL STYLE OF DRAGUTIN INKIOSTRI MEDENJAK – SECESSION OR TRADITION, DESIGN OR ARCHITECTURE**
Marina S. PAVLOVIĆ
НОВО ЧИТАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ СТИЛА ДРАГУТИНА ИНКИОСТРИЈА МЕДЕЊАКА – СЕЦЕСИЈА ИЛИ ТРАДИЦИЈА / ДИЗАЈН ИЛИ АРХИТЕКТУРА
Марина С. ПАВЛОВИЋ
- 140 **DESIGN PRINCIPLES FOR ACHIEVING INTERIOR SPATIALITY**
Dorđe I. ALFIREVIĆ, Sanja R. SIMONOVIĆ ALFIREVIĆ
ПРОЈЕКТАНСКИ ПРИНЦИПИ ЗА ПОСТИЗАЊЕ ПРОСТОРНОСТИ У ЕНТЕРИЈЕРУ
Ђорђе И. АЛФИРЕВИЋ, Сања Р. СИМОНОВИЋ АЛФИРЕВИЋ
- 151 **СЦЕНОГРАФИЈА КАО ПРЕВОД ТЕКСТА – ПРИМЕРИ ИЗ ИСТОРИЈЕ СРПСКЕ ПОЗОРИШНЕ СЦЕНОГРАФИЈЕ**
Нинослава Р. ВИЋЕНТИЋ
SCENOGRAPHY AS A TRANSLATION OF THE PLAY – SERBIAN SCENOGRAPHY AFTER WORLD WAR
Ninoslava R. VIĆENTIĆ
- 167 **COOPERATION OF THE NATIONAL BANK AND PAVLE PAJA JOVANOVIĆ DURING THE PERIOD 1928–1939. CASE STUDY: ARTISTIC DESIGNS FOR THE 1000-DINAR BANKNOTE WITH THE PORTRAIT OF QUEEN MARIJA KARADORĐEVIĆ**
Gordana M. JAUKOVIĆ
САРАДЊА НАРОДНЕ БАНКЕ И ПАВЛА ПАЈЕ ЈОВАНОВИЋА: 1928–1939. СТУДИЈА СЛУЧАЈА: ЛИКОВНО РЕШЕЊЕ ЗА НОВЧАНИЦУ ОД 1000 ДИНАРА СА ПОРТРЕТОМ КРАЉИЦЕ МАРИЈЕ КАРАЂОРЂЕВИЋ
Гордана М. ЈАУКОВИЋ
- 181 **MODERN ARISTOXENUSIAN: UNDERSTANDINGS OF RHYTHM, BEYOND REPRESENTATION? – БАКХТИН, LEVINUS AND KRISTEVA**
Eiichi TOSAKI
САВРЕМЕНИ АРИСТОКСЕНУСИЈАН: ПОИМАЊЕ РИТМА, ВИШЕ ОД ПРИКАЗИВАЊА? – БАКХТИН, ЛЕВИНАС И КРИСТЕВА
Еичи ТОСАКИ
- 189 **II ЗАШТИТА КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА**
II PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE
- 191 **КОНЗЕРВАТОРСКО-РЕСТАУРАТОРСКИ РАДОВИ НА ПОЛИХРОМНИМ МЕРМЕРНИМ ПОВРШИНАМА И КАМЕНОЈ ПЛАСТИЦИ БОГОРОДИЧИНЕ ЦРКВЕ У СТУДЕНИЦИ**
Стојанка Д. САМАРЦИЋ, Десимир М.ТАНОВИЋ, Војин Р. НИКОЛИЋ

CONSERVATION AND RESTORATION OF THE POLYCHROME MARBLE SURFACES AND
STONE CARVING WORKS OF THE HOLY VIRGIN CHURCH IN STUDENICA
Stojanka D. SAMARDŽIĆ, Desimir M. TANOVIĆ, Vojin R. NIKOLIĆ

- 204 THE THRONE ICONS OF THE ICONOSTASIS IN THE BIGORSKI
MONASTERY: THE SHADES FROM THE PAST
Angelina J. POPOVSKA, Svetlana G. MAMUČEVSKA-MILJKOVIĆ
ПРЕСТОНЕ ИКОНЕ ИКОНОСТАСА У БИГОРСКОМ МАНАСТИРУ:
НИЈАНСЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ
Ангелина Ј. ПОПОВСКА, Светлана Г. МАМУЧЕВСКА-МИЉКОВИЋ
- 218 WOODEN ROMANESQUE DOORS OF THE SPLIT CATHEDRAL – VIRTUAL RECONSTRUCTIONS
Žana MATULIĆ BILAČ, Mladen ČULIĆ
ДРВЕНА РИМСКА ВРАТА СПЛИТСКЕ КАТЕДРАЛЕ – ВИРТУЕЛНЕ РЕКОНСТРУКЦИЈЕ
Žana MATULIĆ BILAČ, Mladen ČULIĆ
- 230 CONSERVATION AND RESTORATION OF A SPECIMEN FROM
THE PRIVATE LEPIDOPTERA COLLECTION
Bogdan D. KNEŽEVIĆ, Radmila B. DAMJANOVIĆ, Tijana P. LAZIĆ, Mina Lj. JOVIĆ
КОНЗЕРВАЦИЈА И РЕСТАУРАЦИЈА ПРИМЕРКА ЛЕПТИРА ИЗ ПРИВАТНЕ ЗБИРКЕ
Богдан Д. КНЕЖЕВИЋ, Радмила Б. ДАМЈАНОВИЋ, Тијана П. ЛАЗИЋ, Мина Љ. ЈОВИЋ
- 243 ПРИМЕНА КОМПОЗИТА НА БАЗИ МИКРОФИБРИЛИСАНЕ
ЦЕЛУЛОЗЕ У КОНЗЕРВАЦИЈИ ПАПИРА
Јована Ж. МИЛАНОВИЋ, Тијана П. ЛАЗИЋ, Ирена Д. ЖИВКОВИЋ, Мирјана М. КОСТИЋ
APPLICATION OF MICROFIBRILLATED CELLULOSE-BASED
COMPOSITES IN PAPER CONSERVATION
Jovana Ž. MILANOVIĆ, Tijana P. LAZIĆ, Irena D. ŽIVKOVIĆ, Mirjana M. KOSTIĆ
- 255 THE INSPIRING MEDIATION OF ARCHAEOLOGICAL
HYPOTHESES BY ARCHITECTURAL ABSTRACTION
Dominik LENGYEL, Catherine TOULOUSE
НАДАХЊУЈУЋЕ ТУМАЧЕЊЕ АРХЕОЛОШКИХ ХИПОТЕЗА
АРХИТЕКТОНСКОМ АПСТРАКЦИЈОМ
Доминик ЛЕНГИЈЕЛ, Катерин ТУЛУЗ
- 269 ШТА ПОВЕЗУЈЕ ГЕОЛОГИЈУ ЈУГОИСТОЧНЕ СТИРИЈЕ И ЈЕДАН
ОД ПРВИХ АУТОПОРТРЕТА У СРПСКОЈ УМЕТНОСТИ?
Наташа Ж. ИЛИЋ
WHAT CONNECTS THE GEOLOGY OF SOUTHEAST STYRIA
AND ONE OF THE FIRST SELF-PORTRAITS IN SERBIAN ART?
Nataša Ž. ILIĆ
- 283 ОД ТРАДИЦИОНАЛНОГ ДО САВРЕМЕНОГ ПРИСТУПА У КОНЗЕРВАЦИЈИ И
РЕСТАУРАЦИЈИ ДРВЕНИХ НОСИЛАЦА ИКОНА – ПРИМЕР РАЗВОЈА
КОНЗЕРВАТОРСКЕ ПРАКСЕ ГАЛЕРИЈЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ
Даниела Д. КОРОЛИЈА ЦРКВЕЊАКОВ, Лука Р. КУЛИЋ

FROM TRADITIONAL TO CONTEMPORARY APPROACH IN THE CONSERVATION AND RESTORATION OF THE WOODEN SUPPORTS OF ICONS – AN EXAMPLE OF THE DEVELOPMENT OF CONSERVATION PRACTICE OF THE MATICA SRPSKA GALLERY
Daniela D. KOROLIJA CRKVENJAKOV, Luka R. KULIĆ

296 МУЗЕАЛИЗАЦИЈА ЗАОСТАВШТИНЕ АРХИТЕКТЕ МИЛАНА ЗЛОКОВИЋА
КАО ПРИМЕР ЗАШТИТЕ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА
Ангелина Ж. БАНКОВИЋ
MUSEALIZATION OF MILAN ZLOKOVIC'S LEGACY AS AN EXAMPLE
OF PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE
Angelina Ž. BANKOVIĆ

312 ДРВЕНЕ МАКЕТЕ СРПСКИХ СРЕДЊОВЕКОВНИХ ЦРКАВА УЧИТЕЉА
ПЕТРА Д. ПЕТРОВИЋА: ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ
Јелена З. ПАВЛИЧИЋ
CONTRIBUTION TO THE STUDY OF THE WOODEN MODELS OF SERBIAN
MEDIEVAL CHURCHES MADE BY TEACHER PETAR D. PETROVIĆ
Jelena Z. PAVLIČIĆ

325 **III ПРИМЕЊЕНА УМЕТНОСТ И ДИГИТАЛНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ**
III APPLIED ART AND DIGITAL TECHNOLOGIES

327 ФУЗИЈА НАУКЕ, ДИЗАЈНА ТЕКСТИЛА И РЕШЕЊА КОЈА НАМ ДАРУЈЕ ПРИРОДА
Маја М. МИЛИНИЋ БОГДАНОВИЋ
FUSION OF SCIENCE, DESIGN OF TEXTILES AND SOLUTIONS GIVEN TO US BY NATURE
Maја M. MILINIĆ BOGDANOVIĆ

335 PARAMETRIC PATTERNS IN ARCHITECTURE – EXPERIENCES, CHALLENGES AND OPPORTUNITIES
Vesna Z. STOJAKOVIĆ, Bojan B. TEPAVČEVIĆ, Marko P. VUČIĆ, Ivana V. BAJŠANSKI, Dejan N. MITOV
ПАРАМЕТАРСКИ ПАТЕРНИ У АРХИТЕКТУРИ – ИСКУСТВА, ИЗАЗОВИ И МОГУЋНОСТИ
Весна З. СТОЈАКОВИЋ, Бојан Б. ТЕПАВЧЕВИЋ, Марко П. ВУЧИЋ,
Ивана В. БАЈШАНСКИ, Дејан Н. МИТОВ

342 WHAT DO WE SEE WITH OUR EYES AND WHAT DO WE “SEE” WITH
OUR FINGERS?: UNDERSTANDING PAINTINGS WITH A SURFACE RELIEF
Tamara F. TRČEK PEČAK, Deja A. MUCK, Nada S. MADŽARAC
ШТА ВИДИМО ОЧИМА И ШТА „ВИДИМО“ ПРСТИМА? – РАЗМАТРАЊЕ
СЛИКА СА ПОВРШИНСКИМ РЕЉЕФОМ
Тамара ТРЧЕК ПЕЧАК, Деја МУЦК, Нада МАЏАРАЦ

351 **IV ПРИМЕЊЕНА ГЕОМЕТРИЈА У ВИЗУЕЛНИМ УМЕТНОСТИМА**
IV APPLIED GEOMETRY IN VISUAL ARTS

353 PERSPECTIVE AND SCULPTURE – THE SEARCH OF AN ARTIST
Stella BATTAGLIA

ПЕРСПЕКТИВА И СКУЛПТУРА – УМЕТНИЧКО ИСТРАЖИВАЊЕ
Стела БАТАЉА

- 364 СЛИКАРСКА ПЕРСПЕКТИВА У ДЕЛУ МАРКА ЧЕЛЕБОНОВИЋА
Ивана Ј. МАРЦИКИЋ, Маријана В. ПАУНОВИЋ
PAINTING PERSPECTIVE IN THE WORKS OF MARKO ČELEBONVIĆ
Ivana J. MARCIKIĆ, Marijana V. PAUNOVIĆ
- 379 КОМПЛЕКСНОСТ СТВАРАЛАШТВА И КОМУНИКАЦИЈЕ
Милош Р. МИЛОВАНОВИЋ
COMPLEXITY OF CREATION AND COMMUNICATION
Miloš R. MILOVANOVIĆ
- 394 3D LATTICE PANELS BASED ON THE CONCAVE POLYHEDRA
OF THE SECOND SORT: IDEAS FOR ARCHITECTURAL ORNAMENTS
Marija Đ. OBRADOVIĆ, Slobodan Ž. MIŠIĆ
3D РЕШЕТКАСТИ ПАНЕЛИ БАЗИРАНИ НА КОНКАВНИМ ПОЛИЕДРИМА
ДРУГЕ ВРСТЕ: ИДЕЈЕ ЗА АРХИТЕКТОНСКЕ ОРНАМЕНТЕ
Марија Ђ. ОБРАДОВИЋ, Слободан Ж. МИШИЋ
- 410 THREE-DIMENSIONAL ROSETTES BASED ON THE GEOMETRY
OF CONCAVE DELTAHEDRAL SURFACES
Slobodan Ž. MIŠIĆ, Marija Đ. OBRADOVIĆ, Mirjana D. MILAKIĆ
ТРОДИМЕНЗИОНАЛНЕ РОЗЕТЕ ЗАСНОВАНЕ
НА ГЕОМЕТРИЈИ КОНКАВНИХ ДЕЛТАЕДАРСКИХ ПОВРШИ
Слободан Ж. МИШИЋ, Марија Ђ. ОБРАДОВИЋ, Мирјана Д. МИЛАКИЋ
- 423 GEOMETRIC PROPORTIONAL MODEL OF THE CHURCH OF THE LJUBOSTINJA MONASTERY
Magdalena S. DRAGOVIĆ, Aleksandar A. ČUČAKOVIĆ, Jelena V. BOGDANOVIĆ,
Svetlana J. ČIČEVIĆ, Aleksandar V. TRIFUNOVIĆ
ГЕОМЕТРИЈСКИ ПРОПОРЦИЈСКИ МОДЕЛ ЦРКВЕ МАНАСТИРА ЉУБОСТИЊА
Магдалена С. ДРАГОВИЋ, Александар А. ЧУЧАКОВИЋ, Јелена В. БОГДАНОВИЋ,
Светлана Ј. ЧИЧЕВИЋ, Александар В. ТРИФУНОВИЋ
- 437 **V НОВИ МАТЕРИЈАЛИ И ТЕХНОЛОГИЈЕ У ПРИМЕЊЕНИМ УМЕТНОСТИМА**
V NEW MATERIALS AND TECHNOLOGIES IN APPLIED ARTS
- 439 ПАМЕТНИ ТЕКСТИЛ – МАТЕРИЈАЛИ СА МЕМОРИСАЊЕМ ОБЛИКА
Бранислава Б. ЛАЗИЋ, Биљана Б. ПОПОВИЋ, Снежана Т. ПОЗНАНОВИЋ
SMART TEXTILES – SHAPE MEMORY MATERIALS
Branislava B. LAZIĆ, Biljana B. POPOVIĆ, Snežana T. POZNANOVIĆ
- 452 ТРАНСФЕР ШТАМПА ТЕКСТИЛА
Бранислава Б. ЛАЗИЋ, Биљана Б. ПОПОВИЋ, Снежана Т. ПОЗНАНОВИЋ
TRANSFER PRINTING OF TEXTILES
Branislava B. LAZIĆ, Biljana B. POPOVIĆ, Snežana T. POZNANOVIĆ

- 465 **IV TERMINOLOŠKA PROBLEMATIKA U PRIMEŃENIM UMETNOSTIMA**
IV TERMINOLOGICAL CHALLENGES IN APPLIED ARTS
- 467 **CONTEMPORARY TERMINOLOGY IN THE FIELD OF TYPE**
Olivera R. STOJADINOVIĆ
САВРЕМЕНА ТЕРМИНОЛОГИЈА У ОБЛАСТИ ТИПОГРАФИЈЕ
Оливера Р. Стојадиновић
- 479 **TERMINOLOGY OF DESIGN**
Mirjana J. TEOFANOVIĆ
ТЕРМИНОЛОГИЈА ДИЗАЈНА
Мирјана Ј. ТЕОФАНОВИЋ
- 485 **THE GLUE THAT HOLDS US TOGETHER: CHALLENGES OF TRANSLATING CONSERVATION-RESTORATION TERMINOLOGY FROM AND INTO SERBIAN**
Aleksandra P. ORAŠANIN, Aleksandar Đ. VULETIĆ
ВЕЗИВО КОЈЕ НАС ДРЖИ ЗАЈЕДНО: ИЗАЗОВИ ПРЕВОЂЕЊА ТЕРМИНОЛОГИЈЕ ИЗ ОБЛАСТИ КОНЗЕРВАЦИЈЕ И РЕСТАУРАЦИЈЕ СА СРПСКОГ И НА СРПСКИ ЈЕЗИК
Александра П. ОРАШАНИН, Александар Ђ. ВУЛЕТИЋ
- 497 **VII ОБРАЗОВНИ АСПЕКТИ ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ**
VII EDUCATIONAL ASPECTS OF APPLIED ARTS
- 499 УМЕТНОСТ КАО МОТИВ У ОБЛИКОВАЊУ ОТВОРЕНИХ ЈАВНИХ ПРОСТОРА НА ПРЕДМЕТУ „МОРФОЛОГИЈА ГРАДСКИХ ПРОСТОРА” АРХИТЕКТОНСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ
Александра М. ЂУКИЋ, Бранислав М. АНТОНИЋ
ART AS A MOTIVE IN THE DESIGN OF OPEN PUBLIC SPACES AT THE COURSE “MORPHOLOGY OF URBAN SPACE” OF THE FACULTY OF ARCHITECTURE IN BELGRADE
Aleksandra M. ĐUKIĆ, Branislav M. ANTONIĆ
- 509 УМЕТНОСТ ИЗМЕЂУ СТРАТЕШКОГ И ПОЕТИЧНОГ У ПРОЦЕСУ ПРОЈЕКТАНСКОГ ОБРАЗОВАЊА У ПЕЈЗАЖНОЈ АРХИТЕКТУРИ
Драгана Т. ЋОРОВИЋ, Андреја С. ТУТУНЦИЋ, Милена В. ПУТНИК
BETWEEN STRATEGIC AND POETICAL: ART IN THE PROCESS OF LANDSCAPE ARCHITECTURE EDUCATION
Dragana T. ČOROVIĆ, Andreja S. TUTUNDŽIĆ, Milena B. PUTNIK
- 523 **BULGARIAN “DIALECT” OF DESIGN EDUCATION: PERSPECTIVES IN THE YEAR OF ITS ANNIVERSARY**
Dimitar Iv. DOBREVSKI
БУГАРСКИ „ДИЈАЛЕКТ” ОБРАЗОВАЊА У ОБЛАСТИ ДИЗАЈНА: ПЕРСПЕКТИВЕ У ГОДИНИ ЈУБИЛЕЈА
Димитар И. ДОБРЕВСКИ

- 532 ДИГИТАЛНИ УРОЂЕНИЦИ И ЛИКОВНО НАСЛЕЂЕ: УЧЕНИЧКЕ ИНТЕРПРЕТАЦИЈЕ ЛИКОВНОГ НАСЛЕЂА УПОТРЕБОМ НОВИХ МЕДИЈА
Ива Н. СУБОТИЋ КРАСОЈЕВИЋ
DIGITAL NATIVES AND ART HERITAGE: HIGH SCHOOL STUDENTS' INTERPRETATIONS OF ART HERITAGE WITH THE HELP OF THE NEW MEDIA
Iva N. SUBOTIĆ KRASOJEVIĆ
- 543 УГРОЖЕНЕ ВРСТЕ: МАПЕ ПРОГНАНИХ КАРТОГРАФА
Наталија Д. СИМИЋ
ENDANGERED SPECIES: EXILED CARTOGRAPHERS' MAPS
Natalija D. SIMIĆ
- 557 **VIII ДРУГА РАЗМАТРАЊА И ПРЕДСТАВЉАЊА ЗАЈЕДНИЧКИХ ПРАКСИ ПРИМЕЊЕНИХ УМЕТНОСТИ И НАУКЕ**
VIII OTHER CONCEPTS AND PERSPECTIVES IN THE COLLABORATIVE PRACTICE OF APPLIED ARTS AND SCIENCES
- 559 ТИПОГРАФСКО ПИСМО И ФИЛОЗОФИЈА ЛУДВИГА ВИТГЕНШТАЈНА
Ана Н. ПРОДАНОВИЋ
THE TYPEFACE WITH THE PHILOSOPHY OF LUDWIG WITTGENSTEIN
Ana N. PRODANOVIĆ
- 570 FRAGMENTS OF THOUGHTS ON CITY AS AN INHERITANCE
Jiří TOUREK
ФРАГМЕНТИ МИСЛИ О ГРАДУ КАО НАСЛЕЂУ
Јиржи ТУРЕК
- 576 ФОТОГРАФИЈА КАО МЕХАНИЗАМ ИДЕНТИФИКАЦИЈЕ И РЕПРЕЗЕНТАЦИЈЕ ПРОСТОРА
Данијела М. ДИМКОВИЋ
PHOTOGRAPHY AS A MECHANISM OF SPACE IDENTIFICATION AND REPRESENTATION
Danijela M. DIMKOVIĆ
- 589 ПОЛИТИКЕ ПЕРЦЕПЦИЈЕ У УМЕТНОСТИ: СТРАТЕГИЈЕ РАСЛОЈАВАЊА ПЕРЦЕПЦИЈЕ КАО УМЕТНИЧКИ ПОСТУПАК
Милица Д. СТОЈШИЋ
POLITICS OF PERCEPTION IN ART: STRATEGIES OF PERCEPTUAL STRATIFICATION AS AN ARTISTIC PROCESS
Milica D. STOJŠIĆ

УМЕТНОСТ КАО МОТИВ У ОБЛИКОВАЊУ ОТВОРЕНИХ ЈАВНИХ ПРОСТОРА НА ПРЕДМЕТУ „МОРФОЛОГИЈА ГРАДСКИХ ПРОСТОРА” АРХИТЕКТОНСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

Александра М. ЂУКИЋ

*Универзитет у Београду, Архитектонски факултет,
Департаман за урбанизам, Београд*

Бранислав М. АНТОНИЋ

*Универзитет у Београду, Архитектонски факултет,
Департаман за урбанизам, Београд*

Апстракт: Урбанизам представља област где се уметност преклапа са технологијама и друштвеним и природним наукама. Уметнички елемент у урбанизму долази посебно до изражаја у урбанистичком пројектовању, које наглашава значај естетике у обликовању простора. Примери уметнички обликованих отворених јавних простора су посебно важни, јер њихово обликовање захтева од уметничког израза да буде и друштвено одговоран, да својим карактером одговори на потребе заједнице која га користи и за коју је он део локалног идентитета.

Предмет „Морфологија градских потеза” на Архитектонском факултету Универзитета у Београду је замишљен да везу између урбанизма и осталих уметности издигне на виши ниво. Полазиште у истраживањима на предмету су дела ликовних, драмских, музичких или примењених уметности. Студенти анализирају постулате изабраних уметничких дела и преводе их у градски простор у виду малог урбанистичког пројекта трга, парка, дворишта или дела кеја. Посебан нагласак у овом процесу је повезивање елемената датог дела са изабраних простором, кроз „превођење” елемената уметничког дела у нови функционални и физички оквир. Циљ овог рада је да се критички објасни процес рада на предмету „Морфологија градских потеза” као студије случаја, кроз приказ истраживања и најбољих студентских радова као исхода. Пре тога ће бити објашњен мотив за увођење овог предмета кроз краћу теоријску расправу о повезаности урбанизма и осталих грана уметности. Комбиновање теоријског приступа са студијом случаја је основ за закључна разматрања о квалитету добијених урбанистичких решења и могућностима унапређења наставе.

Кључне речи: Уметност, урбанизам, отворени јавни простори, Архитектонски факултет

УВОД

Уметност је одувек имала утицај на урбанизам као примењену дисциплину између технолошких, природних и друштвених наука и уметности. Овај утицај је посебно видљив у области урбанистичког пројектовања које има веома истакнуту физичко-просторну компоненту, тј. где форма и композиција, као битне за целокупну уметност, имају важну улогу. Посебно је занимљив случај главних градских потеза, односно отворених јавних простора у граду: улица, тргова, кејова, променада, заједничких блоковских дворишта. Дате просторе најчешће објашњавамо са физичког/просторног и функционалног аспекта, али их је боље посматрати свеобухватно, што подразумева њихову анализу из угла других аспеката: уметничког, културолошког, психолошког, перцептивног, друштвеног, економског, еколошког и др.¹

Ово сложено сагледавање градског простора се развило у последњих пола века, насупрот дотад владајућем модернистичком схватању улице као „артерије за лак проток возила”, како ју је одредио Ле Корбузије (фра. *Le Corbusier*), великан модернистичке архитектуре и урбанизма. За разлику од модернистичког приступа, позната активисткиња урбане социологије, Џејн Џејкобс (енг. *Jane Jacobs*), 1960-их година промовише вишеслојност и вишезначност улице као апотеозу отвореног градског простора². Кроуч (енг. *Crouch*) потом унапређује ово виђење, наглашавајући културни и културолошки значај улице као места догађања и догађаја³. Ејткен и Лукинбил (енг. *Aitken & Lukinbeal*) даље повезују сложеност градске улице са филмом и књижевношћу као реакцију посматрача у филму и књижевним делима на посматрање и/или помињање улица и њихових визуелна обележја⁴. Овим следом се веома лако уочава како се отворени градски простор од чисто физичке и функционалне димензије доводи у везу са уметничким и стваралачким.

Објашњени пример повезаности отворених јавних простора у граду и филмске уметности веома добро осликава значај односа урбанизма и, шире, архитектуре са осталим гранама уметности. Циљ рада је да се укаже на овај однос кроз критички приказ процеса рада на предмету „Морфологија градских потеза” на Департману за урбанизам Архитектонског факултета Универзитета у Београду као студије случаја. Пре тога ће бити објашњен мотив за увођење овог предмета кроз краћу теоријску расправу о повезаности урбанизма и осталих грана уметности. Комбиновање теоријског приступа са студијом случаја је основ за закључна разматрања о квалитету добијених урбанистичких решења и могућностима унапређења наставе.

МЕТОДОЛОГИЈА РАДА

Рад је уређен као студија случаја, где је студија предмет „Морфологија градских потеза” кроз опис рада са студентима на предмету и добијена урбанистичка решења као исход рада студената. За потребе приказа студије случаја претходно је изложена теоријска грађа која се односи на везу урбанизма, а посебно урбанистичког пројектовања, и различитих грана уметности. Поређењем теоријске основе и студије случаја изводе се крајњи закључци како се рад на предмету може даље побољшати. Матери-

1 А. Ђукић, *Очување идентитетских главне улице војвођанској града у функцији урбане обнове*, 2011, 34.

2 Џ. Џејкобс, *Смрти и животи великих америчких градова*, прев. М. Јанковић, 2011, 27.

3 D. Crouch, "The Street in the Making of Popular Geographical Knowledge", in: *Images of the Street: Planning, Identity and Control in Public Space*, ed. N. Fyfe, Routledge, London and New York, 1998, 160.

4 S. C. Aitken, & C. Lukinbeal, "Of Heroes, Fools and Fisher Kings: Cinematic Representations of Street Myths and Hysterical Males in the Films of Terry Gilliam", in: *Images of the Street: Planning, Identity and Control in Public Space*, ed. N. Fyfe, Routledge, London and New York, 1998, 144.

јал употребљен у овом научном раду обухвата курикулум, радну свеску и остали радни материјал на предмету „Морфологија градских потеза”, као и најбоље студентске радове.

УМЕТНИЧКО ДЕЛО КАО МОТИВ ЗА УРБАНИСТИЧКО РЕШЕЊЕ

Уметност као мотив за стварање одређеног урбанистичке композиције као решења процеса у урбанистичком пројектовању садржи више битних елемената.

Први елемент је сигурно креативност или стваралачки дух, који је својствен како урбанизму и архитектури тако и другим гранама уметности. Креативност је блиско повезана за другим елементом – инспирацијом, односно уметничким надахнућем. Предуслов за сваку креативност у уметности и уметничко дело као његов исход је инспирација⁵. То значи да уметност не постоји без инспирације. Међусобни односи су веома испреплетени, поготово ако се зна да се инспирација може наћи свуда и у односу на све појаве у окружењу. Слично томе, и сама уметничка дела представљају инспирацију за нову креативност⁶. Тако одређено дело из друге гране уметности може бити инспирација за настајање решења за нови и обновљени трг, улицу или кеј.

Трећи битан елемент је асоцијација, која се сматра помоћним средством у уметности, па тако и у урбанизму, али се не може изоставити. Асоцијацијом се такође подстиче креативност⁷. Четврти елемент који се може навести као важан је опонашање или имитација. Иако се овај поступак у уметности обично не цени превише, истраживања су показала да чак и кроз процес имитације уметничког дела може доћи до подизања креативности и инспирације⁸.

Урбанизам и архитектура као део уметности могу се довести у креативну везу са свим гранама уметности, будући да бројни уметници сматрају да људска чула, кључна за опажање и доживљај уметничког дела, међусобно утичу једна на друге. Ово се описује као доживљај синестезије. То је појава у опажању где се стимулацијом једног чула аутоматски доживљава и стимулација другог чула^{9,10}. На пример, да се преко опажања боје доживљавају звуци или облици.

Могу се дати следећи примери:

- Музика: Низ композитора и теоретичара музике попут Џона Кејџа (енг. *John Cage*), Дејвида Тјудора (енг. *David Tudor*), Џорџа Крамба (енг. *George Crumb*), Јаниса Ксенакиса (енг. *Iannis Xenakis*) или Џона Зорна (енг. *John Zorn*) су истраживали могућности графичког представљања нове музике, путем прављења интересантних паралела за просторно представљање и оркестрирање догађаја који се одвијају током времена према одређеној путањи.

---

5 V. Oleynick, T. Thrash, M. LeFew, E. Moldovan and P. Kieffaber, “The scientific study of inspiration in the creative process: challenges and opportunities”, *Frontiers in Human Neuroscience* 8 (Bethesda, MD), 2014, 436. doi: 10.3389/fnhum.2014.00436.

6 D. An and N. Youn, “The inspirational power of arts on creativity”, *Journal of Business Research* 85 (Amsterdam), 2018, 467-475. doi: 10.1016/j.jbusres.2017.10.025.

7 T. Okada, Takeshi and K. Ishibashi, “Imitation, Inspiration, and Creation: Cognitive Process of Creative Drawing by Copying Others’ Artworks”, *Cognitive Science* 41(Hoboken, NJ). 2016, 1804-1837. doi: 10.1111/cogs.12442.

8 *Исџо*.

9 R. Cytowic, *Synesthesia: A Union of the Senses (2nd edition)*, MIT Press Cambridge, MA, 2002, 5.

10 C. van Campen, *The Hidden Sense: Synesthesia in Art and Science*, Cambridge, MA, MIT Press, 2007, 167-168.

- Сликаство: Василиј Кандински (рус. *Василий Кандинский*) је у сваком елементу свог сликарства имао доживљај синестезије; једноставне композиције је сматрао мелодијским, а сложене симфонијским, а боје су, слично томе, имале четири тона: топао, хладан, светао и таман.
- Књижевност: У књижевним делима се могу уочити непосредне везе са градским простором, када се он описује кроз реч књижевног дела. Могу се уочити и сложенији односи; композиција књижевног дела може се искористити у композицији простора. Ингарден (енг. *Ingarden*) овде уочава спољашњу и унутрашњу композицију. Спољашња композиција се лако уочава, пошто она подразумева организовање књижевног дела на основу спољних чинилаца (томови, поглавља, одломци, чинови, сцене, стихови, строфе). Унутрашња композиција је тежа за уочити, јер се под њом сматра: развијање радње кроз низ корака; учесталост и преплитање описних, наративних, дијалогских и монолошких сегмената; распоред и развијање мотива; густину статичних и динамичних мотива, као и распоред и међусобни однос ликова¹¹.
- Филм: Везе филма и архитектуре и урбанизма су посебно актуелизовани последњих деценија, са проширењем могућности филма као уметничке гране. Пример за овај однос је двадесетак уметничких филмова аутора Џејмса Мана (енг. *James Munn*), надахнутих модернистичким кућама Ле Корбизјеа, Френка Лојд Рајта (енг. *Frank Lloyd Wright*) и Џона Лејтнера (енг. *John Lautner*). Овде изабране модернистичке куће утичу на стварање секвенци и ток филма.

Последњих година се посебно развијају везе различитих грана уметности где се укључује елемент свеприсутне дигитализације услед употребе могућности рачунара. Овим ће се ово поље истраживања само додатно проширити.

СТУДИЈА СЛУЧАЈА: ПРЕДМЕТ „МОРФОЛОГИЈА ГРАДСКИХ ПРОСТОРА“ НА АРХИТЕКТОНСКОМ ФАКУЛТЕТУ У БЕОГРАДУ

Предмет „Морфологија градских потеза“ постоји већ готово две деценије на Архитектонском факултету Универзитета у Београду, где је изборни предмет из области урбанизма на мастер студијама¹². Дати предмет је замислила проф. др Александра Ђукић, која је и његов руководилац. Пар година потом проф. др Александра Ђукић је као гостујући професор увела исти предмет и на Одсеку за архитектуру Архитектонско-грађевинско-геодетског факултета Универзитета у Бања Луци, у Републици Српској.

У средишту пажње предмета¹³ је истраживање у пољу урбанизма и архитектуре кроз њихово упознавање са урбаном морфологијом. Питање урбане морфологије посебно је актуелно неколико последњих деценија, са покретом постмодерне архитектуре и урбанизма. За разлику од чисте функционалности, промовисане од стране модернизма, постмодернистички урбанистички пројектанти уздижу значај облика и обликовања, односно просторности и тродимензионалности града и његових градивних елемената. Овде се посебно наглашавају пропорција и размера градских блокова и отворених јавних простора града^{14,15}.

11 R. Ingarden, *Das Literarische Kunstwerk: Eine Untersuchung aus dem Grenzgebiet der Ontologie, Logik und Literaturwissenschaft* [The literary work of art: An investigation from the borderland of ontology, logic and literary science], Niemeyer, Halle/ Saale, 1931.

12 1. година мастер студија, одн. 4. година интегрисаних студија архитектуре

13 Изложени елементи су део стандардног курикулума предмета.

14 K. Lynch, *A Theory of Good City Form*, MIT Press, Cambridge, MA, 1981, 12.

15 L. Krier, *Houses, Palaces, Cities*, John Wiley & Sons, New York, 1984, 46.

Основни циљ предмета је оспособљавање студената кроз унапређење њиховог сазнања и вештина у пољу урбанистичког пројектовања и реконструкције, кроз вежбање урбанистичке композиције градских потеза. Дато подразумева и усвајање знања из основних савремених метода и техника унапређења организације градског склопа, са посебним нагласком на односе између урбанизма и ликовних, музичких, драмских и примењених уметности. Исходи предмета се огледају кроз начине за креативну примену датих уметности у оквиру урбанистичког пројектовања, кроз креирање урбанистичких решења отворених јавних простора на конкретним местима у оквиру изабраног града¹⁶ („урбанистичких композиција”). Овако обликовани отворени јавни простори имају за задатак да интегришу различите аспекте урбанистичког пројектовања и његовог односа према полазном уметничком делу. Студенти морају на креативан начин функционално и обликовно „превести” главна полазишта уметничког дела у конкретни градски простор са окружењем.

Настава на предмету „Морфологија градских потеза” обухвата теоријска предавања и вежбе. Теоријска предавања обухватају интерактивна мултимедијална предавања и предавања *ex cathedra*, на теме: културолошки обрасци, идентитет, перцепција, морфологија потеза, однос између других уметности – сликарства, филма, књижевности, плеса и музике и архитектуре, урбанистичке форме јединице и целине у композицији, као и критичке анализе примера из светске праксе.

Вежбе на предмету обухватају практичан рад студената кроз две главне целине, уз уводни део, где се објашњава начин рада на предмету:

- [1] Уводни део је кратко истраживање студената, које се састоји из разумевања једног од уводних научних текстова из радне свеске (*reader*). Дати текстови се односе на повезивање појединих грана уметности са простором. Између осталог, датим текстовима се обрађује веза простора и боја, звука, серијализма у музици и плесу, синхронизације, филмске монтаже или примене златног пресека у музици и архитектури;
- [2] Прва главна целина јесте коришћење дела Василија Кандинског (рус. Васи́лий Канди́нский) као креативног полазишта за разраду конкретне урбанистичке композиције. У овој целини анализирају се слике из „Баухаус” фазе (1922-1933) В. Кандинског, која одликују изразита апстрактност и геометричност, као и нагласак на чистој боји, јасном облику и композицији. У складу са тим дата сликарска дела су погодна за „превођење” у урбани простор, од стране студената. Изабрана слика се истражује кроз његову структуру, композицију и значење, да би се затим утврдиле могућности њеног декомпоновања и примене на склоп изабраног градског потеза;
- [3] На основу претходне целине, улази се у другу целину где студенти донекле понављају поступак као у првој целини, али уз одређене додатне задатке; сада они сами бирају уметничко дело за анализу. Поред тога, веома важан је и избор мањег потеза у граду за креирање сопственог урбанистичког решења-композиције. У оквиру предмета најчешће су обрађивани проблеми изграђеног градског језгра, са нагласком на ремоделовање, преобликовање и оживљавање, а све у циљу креирања значајних градских потеза. Предлози крајњих интервенција су обично у облику концептуалног решења.

Исход студентског рада у обе целине су урбанистичка решења приказана на већим плакатима¹⁷ како би се на једном месту што лакше сагледао цео процес рада.

¹⁶ Током протеклих година полигон за рад је био углавном Београд, односно Бања Лука.

¹⁷ Плакати испитног елабората су према датим условима усправни, мера 100×50 cm.

Слика 1

Слика 2

СТУДЕНТСКИ РАДОВИ НА ПРЕДМЕТУ „МОРФОЛОГИЈА ГРАДСКИХ ПРОСТОРА“

Од свог успостављања „Морфологија градских простора“ се показала као интересантан предмет за студенте архитектуре, па је увек имала натпросечно много учесника за групу изборних предмета из области урбанизма. У складу са овим кроз наставу на предмету на факултетима у Београду и Бања Луци је прошло и успешно је завршило више стотина студената. Упоредо са тим и сам предмет је развијан и прилагођаван потребама студената и постизању што бољих исхода у раду са њима.

Методолошки приступ у изради семестралног задатка се састоји из три корака: анализа одабраног уметничког дела кроз више аспеката, његово декомпоновање, израда рекомпозиције на основу одабраних кључних принципа и елемената, као и одабир одговарајуће градске локације за његову апликацију. Прикази су дводимензионални и тродимензионални у апстрактном и конкретном градском простору. Даље су приказана четири узорна рада из последње две генерације.

У првом представљеном раду (сл. 1) троје студената појединачно полазе од три секвенце од по шест секунди из три балета различитих периода: „Лабудово језеро“ Петра Иљича Чајковског (рус. *Пётр Ильич Чайковский*) из 1877. (класичан балет), „Ноћно путовање“ (енг. *Night Journey*) Марте Грејем (енг. *Martha Graham*) из 1947. (модерни балет) и „Берлин“ (енг. *Berlin*) Хофеша Шектера (енг. *Hofesh Shechter*) из 2012. (модерни балет 21. века). У средишту пажње је однос покрета тела балетских играча и јачине музике. На основу тога из сваке секвенце се појединачном анализом извлачи по једна изломљена линија-водиља, а њиховим преклапањем се ствара нова просторна композиција. У њеном облику се потом препознаје могућност фокусирања, па се рекомпонује и примењује у виду видиковца у окружење Ушћа, као својеврсни видиковцац на Калемегдан преко Саве.

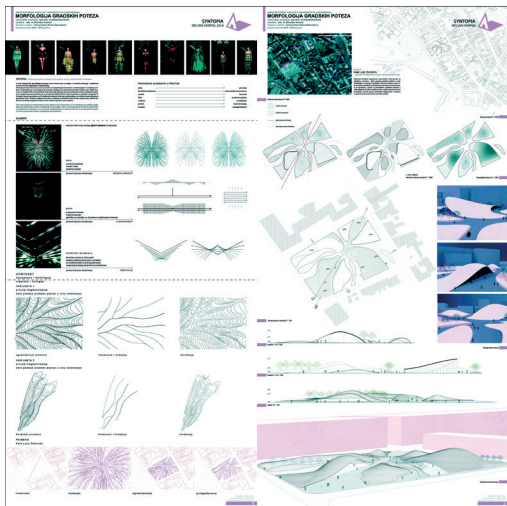
Други пример такође представља спој више различитих уметности (сл. 2). У питању је спот „Опера 2“ (лет. *Opera 2*) летонско-руског музичара Витаса (лет. *Vitalij Vlasovič Gračev – Vitas*). Тим од два студента је анализирао текст песме, разлику у тону током извођења и промену кадра у споту. За разлику од претходног примера, где се наглашава поступност у развоју пројекта, овде се пре сагледава веза

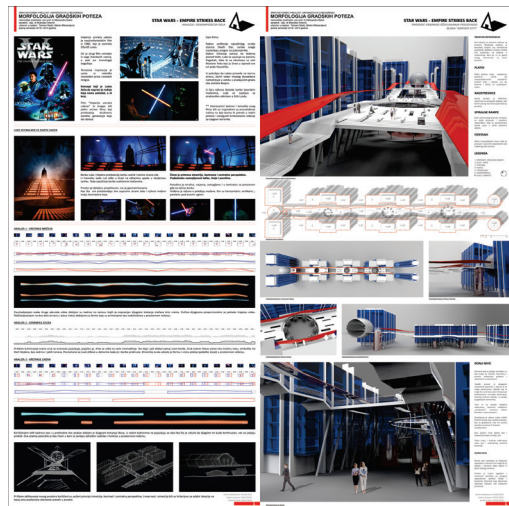
уметничко дело-урбанистичка композиција, тј. како су поједини елементи спота утицали на обликовно формирање и функционално одређење појединачних сегмената саме композиције. Изабрани простор за апликацију композиције је део дунавске променаде у Марини Дорћол у Београду, па је ово истовремено и пример урбане обнове.

Примењена уметност је било полазиште и за трећи пример (сл. 3). Група од три студенткиње је изабрала једну одевну комбинацију са ревије „Синтопија” (енг. *Sintopia*) холандске модне креаторке Ирис ван Херпен (хол. *Iris van Herpen*). Необично експресиван стил ове модне креаторке са јаком везом ка облику, органским формама и просторној композицији утицао је на дати избор. Изабрана одевна композиција је декомпонована на саставне делове. Они су затим били основа за рекомпозицију примењене на Парку Луке Ђеловића испред Економског факултета у Београду у виду тродимензионалног простора, где је доњи ниво пројектован као простор за изложбе, док се горњи, заталасани део и даље користи као парк, али са далеко динамичнијом формом. Слично претходном, и у овом случају се ради о пројекту урбане обнове.

Пример 4 је такође пројекат урбане обнове, али на Новом Београду (сл. 4). За полазиште је узет филм „Империја узвраћа ударац” (енг. *The Empire Strikes Back*) из 1980. године, из серијала „Звездани ратови” (енг. *Star Wars*) редитеља и сценаристе Џорџа Лукаса (енг. *George Lucas*). Из датог филма је извучен веома битан последњи кадар борбе између два главна противника, где су студенти анализирали динамику звука и покрет у виду кретања мачева. Како дати филм по већини елемената припада жанру научне фантастике (пројекција будућности) тако је и изабрано подручје интервенције. У питању је отворени простор између пословних зграда у новом комплексу “Airport City” на Новом Београду. Дати комплекс је саграђен у модернистичком стилу, уз примену челика и стакла. У складу са овим елементима и урбанистичка композиција ремоделованог унутарблоковског простора је савремена и футуристичка, а тако је и приказана и на плакатима.

Слика 3

Слика 4

ЗАКЉУЧАК

Урбанизам и архитектура имају много додирних тачака са осталим гранама уметности. Различита уметничка дела могу бити инспирација или асоцијација за креативност у другом уметничком пољу, а могу и као имитација исто побудити. У складу са овим, уметничка дела могу међусобно утицати једна на друге чак и ако се опажају путем сасвим других људских чула. Ови сложени односи између различитих грана уметности и различитих уметничких дела су приказани кроз објашњење предмета „Морфологија градских потеза” као студије случаја, кроз приказ основних елемената предмета, процеса рада и исхода студентског рада на предмету – урбанистичких решења-композиција насталих на основу изабраног дела из друге гране уметности.

Приказани примери одабраних студентских радова насталих протеклих година говоре о новим тенденцијама које се могу уочити на предмету.

Студенти се све више одлучују за она дела где се преклапа више видова уметности, односно која истовремено побуђују више чула и траже више начина уметничког исказа, попут балета, ритмичке гимнастике, филма, или спотова. Самим тим, последњих пар година је проширен опсег предавања и укључени су нови текстови у радну свеску предмета;

На другом месту, може се приметити да се све више бирају уметничка дела са одређеним степеном употребе специјалних компјутерских програма и ефеката, чиме се и на овом предмету неизоставно укључује и дигитализација у уметничко поље. На пример, у претпоследњој генерацији студената једна група је одабрала уметничке и креативне елементе једне компјутерске игрице као пример за анализу. Ово је новина и на глобалном нивоу, па остаје као циљ за унапређење предмета у следећим годинама. Поред тога, као неопходна, намеће се и сарадња са стручњацима из области софтвера и гејминга кроз гостујућа предавања.

Повезано са претходним се јављају и одређени изазови у настави. Студенти неретко бирају веома сложена уметничка дела, посебно из области примењених уметности и на граници уметности и науке и технологије. Ту се јављају тешкоће у упрошћавању приступа у анализи дела, а ради добијања погодних улазних података за обликовање урбанистичког решења, као и у фази одабира кључних елемената и постулата за декомпоновање. У раду су приказани примери где је ово савладано, али мањи број студената је управо у овом кораку имао тешкоће. На пример, управо споменута група која је истраживала компјутерску игрицу је имала потешкоће да се избори са спајањем више нивоа анализе. На основу тога наставно особље је као посебан задатак предузело да се пре започињања дубље анализе уметничког дела направи међукорак где студенти процењују и сажето објашњавају да ли је (1) прелиминарно изабрано уметничко дело погодно за анализу и (2) ако постоје одређена ограничења како да се она премосте. Обично у том случају студенти сужавају поље истраживања, попут кључног кадра из филма и балета или сцене из романа.

ЗАХВАЛНОСТ

Проф. др Александра Ђукић се захваљује свим студентима који су успешно прошли наставу на предмету „Морфологија градских потеза”, а посебну захвалност исказује осталим сарадницима који су учествовали на предмету: доц. др Милени Вукмировић, доц. др Дубравку Алексићу, доц. Ивици Николићу и докторанткињи Тамари Радић.

ИЛУСТРАЦИЈЕ

- 1: Дуња Јелисавчић, Тијана Стаменић и Александар Мајсторовић, Просторна композиција видиковца на Ушћу у Београду на основу анализе секвенци класичног и модерног балета. 2018. Дигитални цртежи урађени у програмима AutoCAD, 3D max и PhotoShop. Збирка предмета „Морфологија урбаних потеза“.
Dunja Jelisavčić, Tijana Stamenić and Aleksandar Majstorović, Spatial composition of the lookout at Ušće in Belgrade based on the analysis of the sequences of classical and modern ballet. 2018. Digital drawings made in AutoCAD, 3D max and PhotoShop. Collection of subjects “Morphology of urban features”.
- 2: Ковиљка Видојевић и Иван Јовановић. 2018. Урбанистичка композиција дела нове дунавске променаде у Марини Дорћол у Београду на основу анализе спота „Опера 2“. 2018. Дигитални цртежи урађени у програмима AutoCAD, 3D max и PhotoShop. Збирка предмета „Морфологија урбаних потеза“.
Koviljka Vidojević and Ivan Jovanović. 2018. Urban composition of the new Danube promenade in Marina Dorcol in Belgrade based on the analysis of the video “Opera 2”. 2018. Digital drawings made in AutoCAD, 3D max and PhotoShop. Collection of subjects “Morphology of urban features”.
- 3: Олга Дукић, Андреа Станковић и Александра Стојановић. 2019. Урбанистичка композиција дела Парка Луке Ђеловића испред Економског факултета у Београду на основу анализе одевне комбинације са модне ревије „Синтопија“. Дигитални цртежи урађени у програмима AutoCAD, 3D max и PhotoShop. Збирка предмета „Морфологија урбаних потеза“.
Olga Dukić, Andrea Stanković and Aleksandra Stojanović. 2019. Urban composition of the work of Luka Ćelović Park in front of the Faculty of Economics in Belgrade based on the analysis of the clothing combination from the fashion show “Sintopija”. Digital drawings made in AutoCAD, 3D max and PhotoShop. Collection of subjects “Morphology of urban features”.
- 4: Марко Маџаревић, Исидора Јованов и Кристина Симић. 2019. Пројекат урбаног оживљавања пословног блока “Airport City” на Новом Београду. Дигитални цртежи урађени у програмима AutoCAD, 3D max и PhotoShop. Збирка предмета „Морфологија урбаних потеза“.
Marko Mađžarević, Isidora Jovanov and Kristina Simić. 2019. Urban city business block project “Airport City” in New Belgrade. Digital drawings made in AutoCAD, 3D max and PhotoShop. Collection of subjects “Morphology of urban features”.

ЛИТЕРАТУРА

- Aitken, Stuart C. & Lukinbeal, Chris, “Of Heroes, Fools and Fisher Kings: Cinematic Representations of Street Myths and Hysterical Males in the Films of Terry Gilliam”, in: *Images of the Street: Planning, Identity and Control in Public Space* ed. N. Fyfe, Routledge, London and New York, 1998, 141-159.
- An, Dongwy and Youn, Nara, “The inspirational power of arts on creativity”, *Journal of Business Research* 85 (Amsterdam), 2018, 467-475. doi: 10.1016/j.jbusres.2017.10.025.
- van Campen, Cretien, *The Hidden Sense: Synesthesia in Art and Science*, MIT Press, Cambridge, MA, 2007.
- Crouch, David, “The Street in the Making of Popular Geographical Knowledge”, in: *Images of the Street: Planning, Identity and Control in Public Space*, ed. N. Fyfe, Routledge, London and New York, 1998, 160-172.
- Cytowic, Richard, *Synesthesia: A Union of the Senses (2nd edition)*, MIT Press Cambridge, MA, 2002.
- Ingarden Roman, *Das Literarische Kunstwerk: Eine Untersuchung aus dem Grenzgebiet der Ontologie, Logik und Literaturwissenschaft [The literary work of art: An investigation from the borderland of ontology, logic and literary science]*, Niemeyer, Halle/ Saale, 1931.
- Lynch, Kevin, *A Theory of Good City Form*, MIT Press, Cambridge, MA, 1981.
- Krier, Leon, *Houses, Palaces, Cities*, John Wiley & Sons, New York, 1984.
- Okada, Takeshi and Ishibashi, Kentaro, “Imitation, Inspiration, and Creation: Cognitive Process of Creative Drawing by Copying Others’ Artworks”, *Cognitive Science* 41(Hoboken, NJ). 2016, 1804-1837. doi: 10.1111/cogs.12442.
- Oleynick, Victoria, Thrash, Todd, LeFew, Michael, Moldovan, Emil and Kieffaber,

Paul, "The scientific study of inspiration in the creative process: challenges and opportunities", *Frontiers in Human Neuroscience* 8 (Bethesda, MD), 2014, 436. doi: 10.3389/fnhum.2014.00436.

Ђукић, Александра. *Очување идентитетa главне улице војвођанског града у функцији урбане обнове (докторска дисертација)*, Универзитет у Београду, Београд, 2011.

Цејкобс, Џејн. *Смрт и животи великих америчких градова*, прев. М. Јанковић, Krug Commerce, Београд, 2011.

Aleksandra M. Djukić
Branislav M. Antonić

ART AS A MOTIVE IN THE DESIGN OF OPEN PUBLIC SPACES AT THE COURSE "MORPHOLOGY OF URBAN SPACE" OF THE FACULTY OF ARCHITECTURE IN BELGRADE

Summary: Urbanism is a field where art overlaps with technology and the social and natural sciences. The artistic element in urbanism is particularly prominent in urban design, which emphasizes the significance of aesthetics in the shaping of space. The examples of artistically-shaped open public spaces are exceptionally important, because shaping them requires from artistic expression to be socially responsible, as well as to respond by its character to the needs of the community that uses it and for which it is part of a local identity. The course "Morphology of City Paths" at the Faculty of Architecture of the University of Belgrade is designed to elevate the link between urbanism and other arts to a higher level. The starting point in research at the subject is the works of fine arts, drama, music or applied arts. Students analyse postulates of selected works of art and transform them into an urban space in the form of a small urban design project – a square, park, yard or quay. A special highlight in this process is to connect the elements of the given work with the selected space, through the "translation" of the elements of the work of art into a new functional and physical framework. The aim of this paper is to critically explain the process of work on the subject of the "Morphology of City Paths" as a case study, by presenting research and the best student works as an outcome. Before that, the motive for introducing this subject will be explained through a brief theoretical discussion of the connection between urbanism and other branches of the arts. Combining a theoretical approach with a case study is the basis for concluding considerations about the quality of urban-design solutions obtained and the possibilities of improving teaching.

Keywords: Arts, urbanism, open space, Faculty of Architecture

ЗБОРНИК РАДОВА:

ПРВА МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА
SMARTART – УМЕТНОСТ И НАУКА У ПРИМЕНИ
„Од инспирације до интеракције”

Превод и лектура (српски и енглески)

Агенција за преводилачке услуге „Идиома”
Београд, Србија

Дизајн и техничко уређење

Оливера Стојадиновић
Оливера Батајић Сретеновић

Штампа

Тираж

120

ISBN 978-86-80245-40-9

Реализацију Зборника радова Конференције SmartArt 2019 – Уметност и наука у примени „Од инспирације до интеракције” финансијски је подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ,
НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА

СРПСКА АКАДЕМИЈА
НАУКА И УМЕТНОСТИ

ФАКУЛТЕТ
ПРИМЉЕНИХ
УМЕТНОСТИ

PROCEEDINGS:

FIRST INTERNATIONAL CONFERENCE SMARTART –
ART AND SCIENCE APPLIED
“From Inspiration to Interaction”

Translation and proofreading (Serbian and English)

Translation Services Agency “Idioma”
Belgrade, Serbia

Design and layout

Olivera Stojadinović
Olivera Batajić Sretenović

Printed by

No. of copies

120

ISBN 978-86-80245-40-9

The realization of the Proceedings of the Conference SmartArt – Art and Science Applied “From Inspiration to Interaction” was financially supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia.

